

TÜRKİYE’DE ULUSALCILIĞIN DEĞİŞMEYEN SİMGESİ: ONUNCU YIL MARŞI

Yrd. Doç. Dr. C. Hakan ÇUHADAR*

ÖZ

Ulusal marşlar, ulusal bilincin oluşturulmasında ve yaşatılmasında önemli görevler üstlenen araçlardır. Türkiye’de bilinen pek çok marş olmasına karşın, İstiklal Marşı’ndan sonra ulusal duygulara en fazla hitap eden ve kitlelere en çok mal olmuş ulusal marş olarak, akıllara Onuncu Yıl Marşı gelmektedir. Onuncu Yıl Marşı’nın bestelenmesinin üzerinden on yıllar geçmiş olmasına karşın, bu marş, Türkiye’de, büyük kitleler tarafından, cumhuriyetin ilk yıllarında söylendiği heyecanla söylenmeye devam etmektedir. Bunun önemli nedenlerinden birisi, politik olarak sıkıntılı süreçten geçen Türkiye’de ulusçu duyguların yeniden canlanması iken, bir diğer neden de Onuncu Yıl Marşı’nın müzikal açıdan niteliğinde gizlidir. Marş, bir müzik parçası olarak değerlendirildiğinde; herkes tarafından kolayca söylenebilir olması ve müzikal sadeliği sayesinde kitlelere mal olmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Ulus-devlet, ulus, ulusalcılık, ulusal marş*

THE UNCHANGING SYMBOL OF NATIONALISM IN TURKEY: 10th ANNUAL MARCH

ABSTRACT

National anthems are important tools that undertake a profound mission in the foundation and continuation of national consciousness. Despite the fact that there are many well known marches in Turkey, the Tenth Year March seems to be the only national march other than the Turkish National Anthem (İstiklal Marşı) that touches the national sentiment the most and owned by the majority. The Tenth Year March has been sung by huge masses in Turkey with great enthusiasm as in the early years of its composition which took place decades ago. One of the reasons for its being so popular might be the revival of national consciousness as Turkey has gone through a troublesome political phase while another reason might be hidden in its musical qualities. As a musical work, thanks to its musical simplicity and its ease of being performed by the masses it has become extensively popular.

Keywords: *Nation state, nation, nationality, national anthem*

* Çukurova Üniversitesi Devlet Konservatuarı, e-mail:chcuhadar@gmail.com

1. GİRİŞ

Türkiye’de Cumhuriyet’in 86. yılı olan 2009 tarihi, yakın geçmişin çözümlenmeleri, hesaplaşmaları ile yaşanmaktadır. Bu hesaplaşmalar, makalenin ilgi alanı dışındadır ancak seksenaltı yılın somut bir gerçeği vardır ki o da yıllar içinde pek çok şeyin değişmesine karşın, dimdik ayakta duran anıtlardan birinin Onuncu Yıl Marşı olduğudur. Cumhuriyet, bu kadar yıllık ömrü içinde çok sayıda marş yaratmış olmasına rağmen “Onuncu Yıl Marşı”, kitlelere en çok mal olmuş ulusal marş -İstiklal Marşı hariç- olarak görünmektedir.

Hobsbawm’a (1990) göre, uluslar ve ulusalcılık (milliyetçilik)¹ bir “toplumsal mühendislik” ürünüdür ve ulusal bilinç de, “icat edilmiş gelenekler”in en somut ve de en yaygın örneğidir. İcat edilmiş gelenekten kastedilen; törensel ya da sembolik bir nitelik taşıyan ve açıkça ya da örtülü biçimde kabul edilmiş kuralları olan bir dizi alışkanlık ve uygulamadır. Bu uygulamalar sürekli tekrarlandıklarında belirli değerlerin ve davranış normlarının içselleştirilmesini sağlar ve böylece de otomatik olarak geçmiş ile bugün arasında bir köprü oluşturur, süreklilik hissi yaratırlar. Bu gelenekler, toplumu oluşturan bireyler arasında birlik ve dayanışmayı arttırma amacını güderler. En fazla rağbet edilen yöntemlerse ritüeller, törenler v.b.dir (Akt. Özkırımlı, 2008, s. 147-148). Doğal olarak ulusal marşlar da devletin oluşturduğu ritüellerin ayrılmaz parçalarını oluşturur. Bu nedenle de kitlelerin ortak bir heyecan duyarak sarıldığı marşların sayısal fazlalığı ve benimsenmeleri, ulusal bilincin pekiştirilmesi için önemlidir.

“Ulusal marş” kavramı (Almanca “Nationalhymne”, İngilizce “national anthems”) Latincedeki “hymne” kavramına dayanır. “Hymne”, törenlerde müzik eşliğinde söylenen, tanrıları veya kahramanları kutsayan, öven ve yücelten (Lob- und Preisgesang) şarkılardır (Wilpert, 1979, Akt. Tepebaşılı, 2004, s. 5). Ulusal marşların çeşitleri vardır. Türkçe’de “ulusal marş” denildiğinde, genellikle ulusal marş kavramının yalnızca bir türü anlaşılmaktadır. Bunda İstiklal Marşı’nın özgün adı rol oynar (Tepebaşılı, 2004, s. 5). Oysa İstiklal Marşı, ulusal marş çeşitlerinden yalnızca birisidir. Gençlik Marşı, 23 Nisan Marşı, Onuncu Yıl Marşı v.b. de Türkiye’de sevilen diğer marşlar içinde sayılabilir.

“Ne mutlu Türk’üm diyene” cümlesi ile biten Onuncu Yıl Nutku ile neredeyse özdeşleşen Onuncu Yıl Marşı’nın güftesi Faruk Nafiz Çamlıbel ve Behçet Kemal Çağlar tarafından yazılmış, bestesini ise Cemal Reşit Rey yapmıştır. Tüm dünyaya bir zamanların "Hasta Adam"ının nasıl ayağa kalktığını ve on yılda ne büyük işler başardığını anlatmayı amaçlayan bu marş, yüce önder Mustafa Kemal Atatürk tarafından da çok beğenilmiş ve tüm Türkiye’ye yayılması sağlanmıştır. Cumhuriyet’in Ellinci ve Yetmişbeşinci yılları için de bu önemli zamanları ulusça birlikte anabilmek ve tüm Türkiye’de ortak bir ulusal ruh oluşturmak için marşlar bestelenmiştir. Ancak bu eserlerin Onuncu Yıl Marşı’na benzer kalıcılıkta olmadığı ortadadır. Özellikle 28 Şubat 1997 sonrası zamanlarda –ve günümüzde de- Onuncu Yıl Marşı’nın, bir ulusal marş olmanın da ötesinde, neredeyse cumhuriyet ile simgeleştiği ve uyandırdığı ulusal heyecan ile diğer tüm marşların önüne geçtiği düşünülmektedir.

Bu makalede, ulusal marşların anlamı, ulus-devlet ve ulusçuluk (milliyetçilik) bağlamında ele alınacak, Atatürk’ün ulusçuluk anlayışı ve bunun Onuncu Yıl Marşı’ndaki izdüşümü incelenecektir. Ayrıca; marşın, bu kadar kalıcı olmasındaki ana etmenler olduğu düşünülen çeşitli müzikal unsurlar açısından (prozodi, akor sayısı, ses genişliği, müzik içinde geçen arıza sayısı, müzikal atlamalar) genel olarak

1 Ulusalcılık (milliyetçilik): Makale içinde ulusalcılık ve milliyetçilik aynı anlamda kullanılmış olup, alınan kaynağa sadık kalmak için orada geçtiği şekliyle alıntılanmıştır.

incelemesi yapılacak ve bulgular diğer iki marşın (Ellinci Yıl Marşı ve Yetmişbeşinci Yıl Marşı) bulguları ile karşılaştırılacaktır. Makalenin oluşturulmasında yöntem olarak alanyazın taramasından yararlanılacak ve marşların müzikal analizi gerçekleştirilecektir. Ortaya çıkan çalışmanın “ulusalcılık” ve “ulusal marşlar” konusunda çalışan bilim insanlarına özgün bir katkı sunması hedeflenmektedir.

2. ULUS-DEVLET VE ULUSAL MARS

Ulus-devlet, başlıca yasama, yürütme ve yargı işlevlerinin ulusal bir hükümetin elinde merkezileştiği, ilke olarak bütün yetişkin yurttaşların biçimsel eşitliğine dayalı ve siyasi katılıma olanak sağlayan politik bir sistemdir (Bendix, 1996, Akt. Leca, 1998, s. 14). Ulus-devlet özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren, küresel ölçekte yaygınlığa ulaşmıştır. Günümüzde Birleşmiş Milletler’e üye devletlerin hemen tamamı ulus-devlet modeline göre yapılanmıştır.

Tilly (1992), ulus-devlet sisteminin temellerinin 1648’de imzalanan Westphalia Antlaşması ile atıldığını ve böylece Avrupa’nın (ve dünyanın) kaderinin çizildiğini belirtmektedir (Akt. Vergin, 2003, s. 214). Bazı yazarlara göre (Lubasz, 1964; Easton, 1968; Burdeu, 1970) ise bugünkü anlamı ve bugünkü unsurları (ulus-ülke-egemenlik) ile ulus-devlet, ortaçağın sonlarında ve yeniçağın başlarında, Avrupa’da feodalitenin çöküşü ve Kilise’nin siyasi nüfuzunun kırılışı ile birlikte doğmuştur. Bu sistem, dağılık ve çatışan otoriteler arasında bölünmüş olan insanları ülke ve millet kavramları etrafında toplayan, yeni bir kuruluştur (Akt. Kapani, 1999, s. 39-40).

Devletler ve marşlar, birbirleriyle yakın ilişki içindedir. Ulusal marşlar, ulus-devletlerin ideolojik araçları çerçevesinde düşünülebilir. Marşların işlevi, devletin ulusu ile birlikte varlığının devamına ve ulusal duyguların pekiştirilmesine olanak sağlamasıdır. Her “birlikte söyleme” anı, ulus olunduğunun ve ulusal gücün farkına varıldığının hissedilme anıdır. Bu his, sözlerle olduğu kadar müziğin insanlar üzerinde yarattığı güç ile de ilgilidir. Anderson’a (2004, s. 163) göre, herkesin, söylerken aynı duyguları hissettiği ve diğerlerinin de hissettiğinden emin olduğu, eşzamanlı durumlar ancak ve özellikle şiir ve şarkılar biçimindeki dil ile anlatılabilir. Milli marşların söylenmesinde bir eşzamanlılık deneyimi vardır. Böyle anlarda birbirlerine tamamen yabancı insanlar aynı ezginin eşliğinde aynı dizeleri okur. İmge tek bir tınıdır. Tek bir tınıda buluşma, hayali cemaatin (ulusun) fiziksel gerçekliğini yankıda bulma olanağı demektir. Anderson, bu durumu şöyle anlatır; “*Nasıl da kendinden geçer insan bu tek tınıda! Başkalarının da bizimle tam aynı anda ve şekilde bu şarkıları söylediğinin bilincinde olsak bile yanbaşıımızdakiler dışında kalanların nerede oldukları, kimler oldukları hakkında en küçük bir fikrimiz yoktur. Bizi birbirimize bağlayan hayali bir ses dışında hiçbir şey yoktur*”.

Erözden’e (1997, s. 44) göre, ulus-devlet, bir kurgudur. Bu kurgunun bir kuramsal, bir de olgusal yönü vardır. Olgusal yan, kurgunun oluşturulmasına ihtiyaç duyulduğu tarihsel aşamadaki somut siyasi ve toplumsal durumu ifade eder. Kurgu ise; ideali, mükemmeli yani henüz olguya aktarılmamış eksiksiz ulus-devlet formunu anlatır. Bu form içinde, ulus-devleti oluşturan iki temel bileşkenin yani ulusun ve devletin, kendi içlerinde, tüm unsurları ile birlikte mükemmel bir türdeşliğe sahip oldukları iddia edilir. Ancak bu olgu, kurguda tarif edilen ideal durumla birebir örtüşmekten uzaktır. Bu nedenle de olgu, kurguya yakınlaştırılmaya, benzetilmeye, kurguya uygun biçimde yörgülümeye çalışılır. Dolayısı ile kurgu, sürekli olarak olguya aşılanır. Olgu ve kurgu arasında sürekli bir etkileşim vardır ve bu etkileşimi sağlayan unsur da ulusçuluktur. Ulusal marşlar, aşılama esnasında başvurulan uluslaştırma araçlarından biridir. Özkırımlı, (2008, s. 243) da, ulusalcılığın (milliyetçiliğin) varlığını sürdürebilmesinin her gün yeniden üretilmesine bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu süreğen hatırlatma eylemini şarkılar, danslar, töreler, inançlar, önyargılar, korku, kaygı, sıkıntılar beslemektedir. Böylece bu hatırlatmalarla milli bilinç, bir çeşit dünyayı algılama biçimine dönüşmekte ve milletin varlığı güvence altına alınmaktadır.

3. ULUSLARIN VE ULUSALCILIĞIN TARİH SAHNESİNE ÇIKMALARI

Larousse (1987, s. 418), ilgili maddesinde ulusu; “ Kökü, tarihi, gelenekleri ve genellikle dili aynı olan ve aynı sınırlar içinde oturan insanların tümü” olarak tanımlamaktadır. Ulus, ulusçuluk (milliyetçilik) ve içerdikleri ögeler, milliyetçiliğin kökenleri konusunda farklı tezler üreten ilkçi, modernist ve etno-sembolcü yaklaşımlar tarafından farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Bu yaklaşımların yanıt oluşturmaya çalıştıkları temel sorular; ulusun ne olduğu, ulus-devlet, ulus ve ulusçuluk kavramlarının tarih sahnesine çıkış sıralarının nasıl olduğudur. Makalenin hedefi, bu alandaki kuramsal çalışmaları aktarmak olmadığından, ayrıntıya girilmeyecektir. Ancak ulusların nasıl ortaya çıktığı konusundaki düşünceler, doğal olarak, ulusların nasıl devamlı olacağı konusunda da ipuçları verebilir.

Bu konuda çalışan araştırmacıların birbirlerinden farklı düşünceleri vardır. Örneğin Deutsch’a (1953) göre, birbirlerine kültürel özelliklerle bağlı, benzer davranış biçimleri ve iletişim kanalları ile bağlanmış, belirgin sayıda bir insan topluluğu, halk olarak adlandırılabilir. Halk aşamasından bir sonraki aşama olan ve daha üst bir düzeyde gerçekleşen ulus aşamasına geçiş ise iletişim kanallarının belli bir gelişkinlik düzeyine (şehirleşme düzeyi, tarım dışılık, eğitim, v.s.) ulaşmasından sonra mümkün olabilecektir (Akt. Erözden, 1997, s. 14; Jaffrelot, 1998, s. 57). Rokkan (1973), devletin oluşmasında ve onu takiben uluslaşma (ulusun inşası) sürecinde kültürün etkili olduğunu düşünmektedir (Akt. Vergin, 2003, s. 213). Seton-Watson (1977), ulusu son derece iradeci bir biçimde tanımlar. Yazara göre “bir topluluğun mensubu olanların büyük bir bölümü kendilerini bir ulus oluşturuyor kabul ediyorlarsa ya da sanki bir ulusmuş gibi davranıyorlarsa” ulusun var olduğunu kabul etmek gerekir. Meinecke’ye göre (1970) ise, bir ulusun varlığının kabul edilmesi için gerekli unsurlar; ortak ülke, ortak kan bağı, ortak dil, ortak entelektüel yaşam ve ortak bir devlete sahip olmaktır (Akt. Erözden, 1997, s. 34-36). Anderson (2004, s. 20) açısından bakıldığında ulus, hayal edilmiş bir siyasal topluluktur. Kendisine aynı zamanda hem egemenlik hem de sınırlılık için olacak şekilde hayal edilmiş bir cemaattir. Hayal edilmiştir çünkü en küçük ulusun üyeleri bile diğer üyeleri tanımayacak, çoğu hakkında hiçbir şey işitmeyecektir ama yine de her birinin zihninde toplamlarının hayali yaşamaya devam edecektir.

1882’de Sorbonne’da verdiği konferansta “Ulus nedir?” sorusuna yanıt arayan Renan da ulusu, iradi bir birliktelik olarak görmektedir. Renan’a göre, milleti ırk, din, hatta dil gibi nesnel ögelerle açıklayabilmek mümkün değildir. Milletleri millet yapan “kahramanlıklarla dolu ortak bir geçmiş, büyük liderler, gerçek zaferler ve toplu unutulardır”. Millet nasıl oluşursa oluşsun bir “ruh”tur ve kendini oluşturan insanların sürekli onayına dayanmaktadır. Kısaca, ulus olmanın formülü “her gün tekrarlanan bir plebisittir”. Ulusu, onun geçmişi oluşturur. Bugünkü birliğin amacı da ortak geçmiş yaşatma kaygısıdır (Akt. Erözden, 1997, s. 97; Özkırımlı, 2008, s. 58).

Ulusların ortaya çıkışının tarihsel, sosyal, ekonomik koşulların zorunlu bir sonucu olduğu bir olgu olarak kabul edilse de bu durumun duygularla ilgili bir boyutu olduğu da asla gözden uzak tutulmamalıdır. Birbirlerine manevi bağlarla bağlanmış insanların, bu bağları ortaya çıkartan duygusal koşulları, aradan uzun yıllar geçse de anımsamalarını sağlamak ulusun devamlılığı açısından önemlidir. Geçmiş öven, ataların onurlu eylemlerini anımsatan nitelikleri ile ulusal marşlar, her söylendiklerinde “plebisit oluşturma” işlevi görürler. Ve ortaya çıkış biçimleri nasıl olursa olsun ulusların gerekli araçları kullanarak kendilerine bir ulusal bilinç yaratması zorunludur. Tam da bu noktada karşımıza “ulusalcılık” çıkmaktadır.

Barry (1995, s.396), “Eğer ideoloji, dünya hakkında düşünmenin siyaset açısından yol gösterici içerimleri olan genel bir yolu ise, ulusalcılık bir ideolojidir” demektedir. Dünya hakkında düşünmenin

bir yolu olarak ulusalcılık, ulusun önemini vurgular. Ulusalcılığa göre; insanlar kendilerini dar, daha kapsayıcı ya da kimlik kümelenmelerini yatay kesen başka üyeliklerden önce, ulusal toplulukların üyesi olarak görmeli; başkalarının ödenecek bedel ne olursa olsun, kendi uluslarını ve onun çıkarlarını savunmak için fedakârlığa hazır olmalıdırlar. Anderson (2004, s. 20) ise milliyetçiliği bir ideoloji olarak değil de akrabalık, din gibi bir olgu olarak düşünmek taraftarıdır. Delannoi’ye (1998, s. 32) göre milliyetçilik, bir meşrulaştırma ve seferber etme aracıdır. Siyasal kaynaklar, kültürü homojen etmek için kullanılır. Bütün milliyetçilikler içte veya dışta bir düşman gösterirler, bir eylem planı gerçekleştirebilmek için tarihi gerektiği biçimde yorumlarlar ve propaganda aracılığı ile kitleleri seferber ederler.

Ulus-devlet, ulus ve ulusçuluk kavramlarına (ya da olgularına) kuşbakışı bakıldığında kısaca şunlar söylenebilir. Ulus-devlet, kurumsallaşmış siyasal iktidarın belli bir tarihsel aşamada büründüğü yapısal biçim; ulus, bu yapılanmanın meşruiyet kaynağı olan kurgu; ulusçuluk da bu meşruluk kaynağını devam ettirmeyi hedefleyen bir siyasi akımdır. Ulus ve ulusçuluğun ortaya çıkış zamanları hakkındaki düşünceler çeşitlidir. Gellner (1983), ulusçuluğun uluslardan önce geldiğini, ulusların ulusçuluğu ve devletleri yaratmadığını, gerçek durumun tam tersi olduğunu söyler. Ulusçuluk, önceden var olan kültürleri almakta ve onları ulusa dönüştürmekte, bazen ulusları icat etmekte, gerekirse de çarpıtmaktadır (Akt. Özkırmı, 2008, s. 149-150). Leca (1998, s. 14) da ulusçuluğun, bizzat kendi kökenini (ya da daha çok sonucunda ortaya çıkan şeyin kökeninde yatan şeyi yani ulusu) yaratan bir süreç olduğu kanısındadır.

Ulus, bir kez oluştuktan sonra onun varlığını devam ettirmek için çalışmak her vatandaşın görevidir. Yalnızca aynı toprak parçasını paylaşıyor olmanın nüfusu bazen milyonları aşan insanları bir arada tutmaya yetmeyeceği açıktır. Bu vatandaşlık görevinin temelinde ulusçuluk düşüncesi vardır ve kitlelere benimsetilmesinde devletin ideolojik aygıtı olarak eğitim kurumlarından yararlanılmaktadır. Gellner (1989; Akt. Erözden, 1997, s. 19) modern toplumda devletin “meşru güç kullanımını elinde tutan iktidar” olarak değil, “meşru eğitim tekeli elinde tutan iktidar” olarak ortaya çıktığını söyleyerek, eğitimin gücüne dikkat çekmektedir. Ortak dili öğrenmek, bu dil sayesinde ortak kültürel değerlere sahip olmak ve her ikisinin siyasi bir sonucu olarak geleceğe dair ortak hedefleri paylaşmak, eğitim kurumlarında oluşan toplumsallaşma sürecinde planlı biçimde gerçekleştirilir. Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen açık ve örtük programlarda ulusçuluk düşüncesinin yer alması, devlet açısından son derece önemlidir. Örtük program içinde ulusal kutlamaların, törenlerin, marşların önemli bir yeri vardır. Türdeş bir toplum yapısını gerektiren ulus böyle inşa edilir ve varlığını da böyle devam ettirir.

4. ATATÜRK ULUSÇULUĞU VE ONUNCU YIL MARŞI

Afet İnan’ın Atatürk’ün ifadelerinden aktardığı ulus tanımına göre “Millet; dil, kültür ve ülkü birliği ile birbirine bağlı vatandaşların oluşturduğu siyasal ve sosyal bir birliktir. Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına “Türk Milleti” denir”. Copeaux (1996, s. 170) Türkiye’de tarih eğitimini irdelediği çalışmasında 1930’lu yıllarda okutulan kitaplardan “ideal birlik” tanımını vermektedir. “Hedefimiz (Türk Milleti’nin hedefi) bağımsız yaşamak, yükselmek ve ileri gitmektir; hedefimiz herkese barış içinde yaşama imkânı sağlamak, ulusal kültürümüzü çağdaş uygarlık düzeyine yükseltmektir”. Copeaux’a göre, bu tanım Atatürk’ten alıntılanan tümcelerden oluşturulmuş ve Renan’ın etkisini hissettiren bir tanımdır. Tüm yenileme çabalarında, geleneksel toplumsal yapıdan çağdaş toplum düzenine geçişte, ulusallaşma, ulusal devlet kurma, ulusal bir siyasa izleme, ulusal bir kültür yaratma ve bunu halka yayma temel amaç olmuştur (Kili, 2001, s. 307). Türk ulusunu (millet) birbirine bağlayan bağlar, Onuncu Yıl Nutku’nda Atatürk’ün ağzından şu şekilde duyulur:

Yurttaşlarımız!

Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Fakat yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu dünyanın en mâmur ve en medenî memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız.

Kasım 1937'de Atatürk'ün aynı hedefi ısrarla yinelediği görülmektedir: “Büyük davamız, en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir” (Karal, 1986, s. 55).

Türkiye'nin İslam Devleti'nden Batı'ya doğru “medeniyet değişikliği” projesinin başarısı tartışmalı olsa da, modernliğin kurumsal, davranışsal, sembolik ve estetik ifadelerinin en az yetmiş yıllık toplumsal bilincin önemli bir bölümünü oluşturduğu yadsınamaz. Bir imparatorluğun kalıntıları üzerine yepyeni ve modern bir ulus inşa etmektir söz konusu olan (Kasaba, 1999, s. 13). Saltanat'ın kaldırılması, Cumhuriyet'in ilanı, Hilafet'in kaldırılması, şapka ve giysilerde yapılan değişiklikler, tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması, hukuk düzeninde yapılan değişiklikler, takvim, saat, ölçü değişiklikleri, Anayasa'dan “Türkiye'nin dini İslam'dır” cümlesinin çıkartılması, 1930'da çok partili hayat denemesi (Serbest Fırka), soyadı kanununun çıkartılması, kadınlara sosyal ve siyasal yaşamda erkeklerle eşit haklar tanınması, Türkiye'nin yakınçağındaki en önemli olaylardır (Kili, 2001, s. 307). Atatürk, çağdaş bir toplum inşa etmek için yazısından üniversitesine, hukukundan müziğine, kadın-erkek ilişkisine kadar devrimci değişimlerin mimarı olmuştur (Akşin, 2007, s. 221). Türk Rönesans'ı olarak da bilinen, çağdaşlaşma, batılılaşma ve aydınlanma olarak açılımı yapılabilecek olan Kemalist devrimin en önemli sacayaklarından birisi de kültür alanında gerçekleştirilen devrimlerdir. Müzik, bunun içinde en önemli paya sahiptir. Çağdaş bir toplum yaratma yolunda halk müziği zemin alınarak, müzik kompozisyonu alanında çok önemli bir aşama olan çokseslilik boyutu ile Türk insanının ses evrenini daha da zenginleştirme yoluna gidilmiş ve deyim yerindeyse damak zevki farklılaştırılarak daha zengin ve çağdaş bir tat yaratılmaya çalışılmıştır. Saygun'a (1981, s. 49) göre; Osmanlılık ile ilgisini kökünden kesmiş olan Atatürk, halk müziğine yönelmiştir. O'na göre “ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan yüksek deyişleri, söyleyişleri” halk müziğinde bulmak mümkündür. Bu nedenle halk müziğini toplayıp, genel son müzik kurallarına göre işlemek gerekmektedir. İşte tüm bu dönüşümdeki hareket noktası da “cumhuriyet”tir.

Doğan (1999, s. 16), cumhuriyetin tanımını şöyle yapmaktadır. Toplum, bir kutsal güce gönderme yapmaksızın ve bir hanedanın uyruğu olmayı reddederek, kendi akıl ve iradesi ile kararlar alabilen, öznel ilgi, çıkar ve aidiyetlerden bağımsızlaşabilen, özgür ve eşit bireylerin birliği olarak düşünülür. Bu nitelikleriyle birey aynı zamanda yurttaştır. Toplum, yurttaşların ortak iradeleri doğrultusunda yönetilir ve bu yönetim şeklinin adı “cumhuriyet”tir. Yine Doğan'a göre, modern evrenselci felsefe ve bilim anlayışının beraberinde getirdiği evrenselci siyaset anlayışı büyük ölçüde cumhuriyetçi olmuştur. Cumhuriyetçi siyaset anlayışı, ahlakı ve toplumu bilimsel ve nesnel yoldan kumanın ve yeniden inşa etmenin, bir “bilimsel toplum” yaratmanın mümkün olduğuna, mevcut tüm değişik toplum biçimlerinin bu bilimsel toplum projesine göre dönüştürülebileceğine inanır.

Bir ulusal kahraman olarak Atatürk ve O'nun liderliğinde Türkiye'de gerçekleşen dönüşümü, Onuncu Yıl Marşı'nın dizelerinde görmek mümkündür. Cumhuriyet'in onuncu yıldönümü, Türkiye'de yeni kurulan devletin heyecanının dorukta olduğu zamanlardır ve bu heyecan Onuncu Yıl Marşı yetmişbeş yıl sonra söylendiğinde de anımsanmakta, nostaljik duygular yaratmaktadır.

Onuncu Yıl Marşı ulusçu (milliyetçi) bir marştır. Dizeleri incelendiğinde milliyetçiliğin ön planda olduğu görülür. 1932 yılı ve sonrasında “Türk Tarih Tezi” çalışmalarının gündemde olduğu da anımsanmalıdır. “İmtiyazsız, sınıfsız ve türdeş” bir toplum yaratmayı hedefleyen düşünceler (ki marşta şu şekilde dile getirilir: Örnektir uluslara açtığımız yeni iz. İmtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz) Viroli’ye (1997, s. 12) göre değerlendirildiğinde yurtseverlikten ziyade ulusçuluğa (milliyetçiliğe) yakın durur. Örneğin Onuncu Yıl Marşı’nın güftesinde şöyle söylenir: “Türk’üz, bütün başlardan üstün olan başlarız. Tarihten önce vardık, tarihten sonra varız”. Yakup Kadri’den Halide Edip’e, Tarık Buğra’ya milli edebiyat denen akım, Türkçü ideali ve Türklüğü yüceltmeyi amaç edinmiştir (Milas, 1997). Onuncu Yıl Marşı da bunun örneklerinden biridir. Ancak Akşin (2007, s. 225) “Altı ok” içinde yer alan “milliyetçilik” ilkesinin saldırgan ve yayılcı olmayan, barışçıl bir ilke olduğunu belirtmekte ve bu düşüncesini “yurtta barış, dünyada barış” sloganı ile örneklendirmektedir. Akşin’e göre, Atatürk ulusçuluğu ırkçılık değildir; Türkiye’yi yalnızca askeri, iktisadi alanlarda değil, sanatta, edebiyatta, bilimde de dünyanın en ileri ülkesi yapmaya hedeflemiştir (Akşin, 2007, s. 225). Ulusçuluğun anlamı ve önemi, Mustafa Kemal tarafından 1923 yılında söylenen şu sözlerde de vurgulanmaktadır: “Türk milliyetçiliği; ilerleme ve gelişme yolunda ve uluslararası temas ve ilişkilerde, bütün çağdaş milletlere paralel ve onlarla bir ahenkte yürümekle birlikte, Türk sosyal topluluğunun özel karakterini ve başlıbaşına bağımsız kimliğini korumaktır. Bilinmeli ki, milli benliğini bilmeyen milletler, başka milletlerin avıdır”. Milli benliği gündelik yaşam içinde duyumsamanın en kolay yolu da kuşkusuz çeşitli nedenler ile hep birlikte söylenen coşkulu ulusal marşlardır.

5. ONUNCU, ELLİNCİ VE YETMİŞBEŞİNCİ YIL MARŞLARINDA MÜZİKSEL ANALİZ

1923’ten 2008 yılına gelindiğinde merak edilmesi gereken durum, ulusçuluk aracı olarak marşlar düşünüldüğünde Onuncu Yıl Marşı’nın yerini neden Ellinci Yıl ya da Yetmişbeşinci Yıl Marşı’nın alamadığıdır? Onuncu Yıl Marşı heyecanının, marşların toplum içinde yaygınlaşması ölçüt olarak alındığında, Ellinci ya da Yetmişbeşinci Yıl marşlarında bu kadar yaşanmadığı açıktır. Belki ulusçuluk aracı olma bağlamında Onuncu Yıl Marşı’nın yazıldığı o ilk heyecan tartışılmayabilir ama müzikal bağlamda ele alınırsa örneğin, Ellinci Yıl Marşı da en az Onuncu Yıl Marşı kadar prozodisi doğru ve armonik-estetik açıdan da oldukça sağlam bir marştır. Aşağıdaki marşların müziksel değerlendirme tablosunda, bu üç marşın ses genişliği, prozodi, eşlikleri içinde geçen akor sayıları, arıza sayıları, müzik cümlelerinin sayısı ve içerdiği melodik atlamalar açılarından karşılaştırmaları yapılmıştır.

Tablo 1. Marşların Müziksel Değerlendirme Tablosu

	Ses Genişliği	Prozodi ²	Eşlik İçinde Akor Sayısı	Arıza ³ Sayısı	Müzik Cümlesi ⁴	Melodik Atlamalar ⁵
10. Yıl Marşı	9 ses	İyi	4	1	8	Yok
50. Yıl Marşı	10 ses	Çok iyi	10	5	6	Var
75. Yıl Marşı	11 ses	Orta	13	3	5	Yok

Yukarıdaki açılardan incelendiğinde, kullanılan farklı armonik yapı bağlamında en zengin olan marşların Ellinci ve Yetmişbeşinci Yıl marşlarının oldukları görülmektedir. Kullanılan müzikal cümleler açısından ise en zengin olan Onuncu Yıl Marşı'dır. Bir müzik parçasının söylenmesini zorlaştıran unsurlar, parça içinde geçen ton dışı arızalar, alterasyonlar⁶, beşli aralığı geçen büyük atlamalar ve prozodi bozuklukları olarak bilinir. Bu bağlamlarda incelendiğinde de yine Onuncu Yıl Marşı oldukça iyi bir çizgi tutmaktadır. Prof. Dr. Ertuğrul Sevsay' a⁷ (2008, s.40-42) göre; prozodi bir yol göstericidir. Dogmatik bir bilim değildir. Sözcükleri müziğe dökerken kullanılan prozodi tekniği, dillerin telaffuz ve imla inceliklerine, kullanılan müziğin stiline, sözlerin anlamına, hecelerin vuruş ve uzunluklarına, hatta bestecinin kişisel tutumuna göre değişiklikler gösterebilir. Prozodide bir tek özelliğe saplanıp kalmak doğru değildir. Örnek olarak Romantik dönem prozodi ölçütleri ile Rönesans ya da Barok dönemi müzikleri değerlendirilemez. Halka maledilmesi amaçlanan eserlerde (ki Onuncu Yıl Marşı bunun en başarılı örneğidir), aynı melodi başka sözlerle söylenecekse prozodideki ince ayarlar yapılmayabilir ve doğabilecek "prozodi yanlışlarına" da göz yumulur.

Ellinci ve Yetmişbeşinci Yıl marşlarının, müzik eğitimi almamış ya da çok az almış kişilerin söyleyeceği göz önüne alındığında, Onuncu Yıl Marşı'na göre daha çok söyleme zorlukları içerdiği söylenebilir. Prof. Dr. Ertuğrul Sevsay'a göre de Ellinci Yıl Marşı, müzik eğitimi görmemiş halkın söylemekte zorlandığı büyük aralıklarla dolu, geniş bir ses yelpazesi gerektiren marştır.

Bu nedenle, zengin melodik yapısı, müzik eğitimi almayan kişilerin dahi kolaylıkla söyleyebilmeleri ve cumhuriyetin o ilk yıllarındaki coşkuyu çok güzel yansıtması nedeni ile Onuncu Yıl Marşı'nın halk arasında daha çok yaygınlaştığını ve bayraklaştığını söylemek yanlış değildir. Ama olaya amaç-araç ilişkisi açısından yaklaşıldığında, marş yalnızca bir araçtır. Araç ise ancak ortada bir amaç birliği varsa işe yarayabilir.

6. SONUÇ

Marşların ulusal benliğin oluşturulması ve sürdürülmesindeki işlevleri açıktır. Yirminci yüzyılın ilk on yıllarında Anadolu'nun yenik ve bitkin halkı Atatürk'ün verdiği mesajları benimsemeye hazırdır. Hatta bu halkın oldukça büyük bir bölümü, ulusal önderin Türk devletini yeniden yapılandırma kararlılığını içten bir coşkuyla desteklemiştir.

2 Prozodi: Hece ve sözcük vurgularının, müzikteki vurgularla üst üste gelmesi (Çuhadar, 1986).

3 Arıza (İng: Accidental): Müzik içinde geçici olarak gelen bemol, diyez ve natürel işaretleri. Burada ana tonun dışında kalan arızalar dikkate alınmıştır.

4 Cümle: İki, nadiren de üç motifin birbirini tamamlaması müzikte "cümle"yi meydana getirir. Motif ise genellikle iki, üç hızlı bölümlerde nadiren dört ölçü uzunluğunda olabilen, en az iki sestene oluşan, kuvvet merkezi olan, armonik ve ritmik açıdan özel karakteri olan en küçük müzik fikridir (Koray, 1948).

5 Altılı aralık ve daha büyük atlamalar.

6 Alterasyon: Müzikte, modülasyon yapmadan ton dışında kalan sesleri ton içindeki akorlarda kullanmak.

7 Prof. Dr. Ertuğrul Sevsay: Viyana Müzik Üniversitesi, Kompozisyon Anabilim Dalı, Orkestrasyon Bölüm Başkanı

Onuncu Yıl Marşı’nın ilk kez söylendiği yıldan yaklaşık altmış yıl sonra aynı heyecanla tekrar söylenmeye başlanması, bir zamanlar Avrupa’da, ulusal kriz dönemlerinde, oluşum veya yeniden oluşum yıllarında ulusal marşların sinema ve tiyatrolarda topluca söylenmesinin (Tepebaşı, 2004, s. 13) bir benzeridir. Ulusal duyarlılık dönemlerinde ulusçu duyguların ortaya çıkması, vücudun bağışıklık sisteminin devreye girmesine benzemektedir. Ulus, “kurucu babalar”ın eserine sadık kalmak için çabalamakta, ulusçuluk araçları da bu çabayı enerjik kılmak için kullanılmaktadır. Onuncu Yıl Marşı’nın halk tarafından bayraklaştırılarak öne çıkartılmasının ve simgeleştirilmesinin bu dönemlerde hız kazanması büyük olasılıkla rastlantı değildir.

Ulusal birliğin güçlü bir biçimde devam edebilmesi için müzikçilerin elindeki en büyük güç, bu amaca hizmet edebilecek besteler yaratmaktır. Atatürk’ün “yurtta barış, dünyada barış” isteği ile uyumlu, ulusal birliğe önem verirken ırkçılık tuzağına düşmeyen, müzikal açıdan nitelikli ve halkın seveceği, benimseyeceği ve söyleyebileceği akılda kalıcı eserler, Cumhuriyet’in yüzüncü yılına şimdiden hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akşin, Sina (2007).** Kısa Türkiye Tarihi. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Anderson, Benedict (2004).** Hayali Cemaatler. (Çev: İskender Savaşır) İstanbul: Metis Yayınevi.
- Atatürk Araştırmaları Merkezi (2000).** Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk’ün El Yazıları. (Afet İnan’dan sadeleştirerek yayına hazırlayanlar; A. Sevim, A. Süslü, M. A. Tural), Ankara.
- Barry, B. (1995).** Ulusalçılık. (Ed: D. Miller), Blackwell Siyasal Düşünce Ansiklopedisi II, (Çev: B. Peker ve N. Kıraç), Ankara: Ümit Yayıncılık. s.396-399
- Copeaux, Étienne (1996).** Türkiye’de Tarih Öğretimi ve Yurttaşlık. (Ed. ve Çev. T. Yılmaz), *Dersimiz Yurttaşlık*, İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Çuhadar, C. Hakan (1986).** Televizyon Reklamlarının Ses-Söz Uyumu (Prozodi) Yönünden İncelenmesi ve Dilimizin Müziğine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Delannoi, G. (1998).** Milliyetçilik ve İdeolojik Kataliz. (Ed: J. Leca), *Uluslar ve Milliyetçilikler*. (Çev: S. İdemen), İstanbul: Metis Yayınları.
- Erözden, Ozan (1997).** Ulus-devlet. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Koray, Fuad (1948).** Çocuğa ve Söze Göre Müzik. Ankara: Ar Basımevi.
- Jaffrelot, C. (1998).** Bazı Ulus Teorileri, (Ed: J. Leca), *Uluslar ve Milliyetçilikler*. (Çev: S. İdemen), İstanbul: Metis Yayınları.
- Kapani, Münci (1999).** Politika Bilimine Giriş. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karal, E. Ziya (1986).** Atatürk’ten Düşünceler. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi.

- Kasaba, Reşat (1999).** Eski ile Yeni Arasında Kemalizm ve Modernizm. (Ed. S.Bozdoğan ve R. Kasaba), *Türkiye’de modernleşme ve Ulusal Kimlik*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kili, Suna (2001).** Türk Devrim Tarihi. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Leca, Jean (1998).** Neden Söz Ediyoruz? (Ed: J. Leca), *Uluslar ve Milliyetçilikle*. (Çev: S. İdemen). İstanbul: Metis Yayınları.
- Millas, Herkül (1997).** Edebiyat Metinlerinde Milliyetçi Tarih Söylemi. I.Ulusal Tarih Kongresi’nde (Tarih ve Milliyetçilik) sunulan bildiri. S. 91-98. Mersin Üniversitesi. Mersin.
- Meydan Larousse (1987).** *Ulus* maddesi, Cilt: 12, İstanbul: Meydan Yayıncılık.
- Özlem, Doğan (1999).** Siyaset, Bilim ve Tarih Bilinci. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Özkırmıh, Umut (2008).** Milliyetçilik Kuramları. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Saygun, Adnan (1981).** Atatürk ve Musiki. Ankara: Sevda Cenap And Vakfı Müzik Yayınları.
- Seufert, G. (2002).** Milliyetçi Söylemlerin Sivil Toplum Üzerindeki Etkisi. (Ed. S. Yerasimos, G.Seufert, K.Vorhoff), *Türkiye’de Sivil Toplum ve Milliyetçilik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sevsay, E. (2008).** 10. Yıl Marşının Gerçek Hikâyesi. *Andante Dergisi*, 35, s. 40-42
- Tepebaşı, Fatih (2004).** Ulusal Marşlar ve Kimlikler. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Viroli, M. (1997).** Vatan Aşkı. (Çev: A.Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Vergin, Nur (2003).** Siyasetin Sosyolojisi. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- <http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=alterasyon> İnternette 17 Ağustos 2008 tarihinde alınmıştır.